

УДК 378. 147

[https://doi.org/10.52058/2786-5274-2024-3\(31\)-1235-1247](https://doi.org/10.52058/2786-5274-2024-3(31)-1235-1247)

Толочко Світлана Вікторівна доктор педагогічних наук, професор, головний науковий співробітник лабораторії позашкільної освіти Інституту проблем виховання, Національна академія педагогічних наук України, вул. М. Берлінського, 9, м. Київ, 04060, тел.: (044) 455-53-38, <https://orcid.org/0000-0002-9262-2311>

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ СУПЕРВІЗІЇ В КОНТЕКСТІ РЕФОРМУВАННЯ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ

Анотація. У статті здійснено теоретико-методологічний аналіз супервізії як сучасного освітнього феномена в контексті реформування загальної середньої освіти. Визначено понятійно-категоріальний апарат дослідження, зокрема досліджено терміни «супервізія», «супервізор», «супервізант», «верифікація результатів супервізії», «супервізорство». Означено, що термін «супервізія» використовується для опису комплексу заходів з надання професійної підтримки та допомоги педагогічним працівникам, що сприятиме вдосконаленню їхньої професійної діяльності та професійному розвитку. З'ясовано, що метою супервізії є здійснення психолого-педагогічного та методичного супроводу педагогічних працівників, спрямованого на підвищення їхньої ефективності в освітньому процесі, розв'язування власних фахових труднощів, формування професійно-педагогічної компетентності, здійснення професійного та особистісного розвитку та надання допомоги іншим. Проаналізовано та виокремлено функції, принципи, форми супервізії, визначено завдання та етапи її протікання. Означено та ототожнено провідні завдання супервізії зі сприянням дотриманню професійного стандарту професійних працівників (ПП); професійним консультуванням (допомогою) ПП після отримання результатів аналізу їхньої фахової діяльності; професійною допомогою в запобіганні (попередженні) та подоланні виробничих труднощів; здійсненям аналізу та об'єктивного оцінювання відповідно до результатів розв'язання проблемних фахових ситуацій; допомогою у встановленні індивідуальних спеціальних потреб ПП та мотивацією до фахового розвитку. Створено професіограму супервізора в післядипломній педагогічній освіті з характеристикою особливостей професійної підготовки, концептуалізацією системних якостей, знань, умінь, здатностей, сформованості, готовності, відповідальності і відповідності в синергізмі становлення і розвитку. Здійснено аналіз законодавчо-нормативної документації щодо видів компетентності супервізорів закладів освіти

(загальні, фахові (предметно-орієнтовані), виокремлено низку видів особистісно-професійних компетентцій, властивих представникам цієї педагогічної професії: Сформульовано дефініцію «професійна науково-методична компетентність супервізора».

Ключові слова: супервізія, супервізор, супервізант, загальна середня освіта, супервізорство, професійна науково-методична компетентність супервізора.

Tolochko Svitlana Viktorivna Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, chief researcher of the laboratory of extracurricular education, Institute of Problems on Education of the NAES of Ukraine, 9 M. Berlinsky St., Kyiv, 04060, tel.: (044) 455-53-38, <https://orcid.org/0000-0002-9262-2311>

THEORETICAL AND METHODOLOGICAL PRINCIPLES OF SUPERVISION IN THE CONTEXT OF THE REFORM OF GENERAL SECONDARY EDUCATION

Abstract. The article provides a theoretical and methodological analysis of supervision as a modern educational phenomenon in the context of reforming general secondary education. Conceptual and categorical apparatus of the research was defined, in particular, the terms "supervision", "supervisor", "verification of supervision results" were studied. It is noted that the term "supervision" is used to describe a set of measures to provide professional support and assistance to pedagogical workers, which will contribute to the improvement of their professional activity and professional development. It was found out that the purpose of supervision is to provide psychological-pedagogical and methodical support of teaching staff aimed at increasing their efficiency in the educational process, solving their own professional difficulties, forming professional-pedagogical competence, carrying out professional and personal development and providing assistance to others. Functions, principles, and forms of supervision were analyzed and identified, tasks and stages of its progress were defined. Main tasks of supervision with promotion of compliance with the professional standard of pedagogical employees are defined and identified; professional consulting (assistance) of PE after receiving the results of their professional activity analysis; professional help in preventing (warning) and overcoming production difficulties; performing analysis and objective assessment according to the results of solving problematic professional situations; help in establishing individual special needs of PE and motivation for professional development. A professiogram of a supervisor in postgraduate pedagogical education was created with a description of professional training features, system qualities conceptualization, knowledge, skills, abilities, formation, readiness, responsibility and compliance in the synergy of formation and development. An analysis of legislative and regulatory documentation regarding the types of competence of supervisors of educational institutions (general, professional

(subject-oriented)) was carried out, a number of types of personal and professional competences of representatives of this pedagogical profession were distinguished. The definition of supervisor's "professional scientific and methodological competence" was formulated.

Keywords: supervision, supervisor, general secondary education, supervisor's professional scientific and methodological competence.

Постановка проблеми. Лісабонський саміт Ради Європи (2000) прийняв «Меморандум освіти протягом життя», у якому серед принципів неперервної освіти названо *розвиток наставництва й консультування*. Мета – забезпечення кожному протягом життя вільного доступу до інформації про освітні можливості та до необхідних консультацій і рекомендацій. Актуалізується створення постійної консультаційної служби для надавання рекомендацій у сфері освітнього, професійного й особистісного розвитку та орієнтування на інтереси й потреби активного користувача.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. В українській сучасній науці є чимало досліджень, присвячених супервізії. Так, розвідки щодо використання супервізії в соціальній роботі здійснили такі вчені, як-от: І. Астремська [1] О. Байдарова, О. Карагодіна [7]. Супервізію як метод професійного зростання психолога проаналізували науковці А. Іващенко, М. Хараджи [19].

Педагогічну супервізію як елемент індивідуалізації дуального навчання дослідили Ю. Олексін та С. Якубовська [14]; особливості супервізорської діяльності викладача вищого технічного закладу освіти – С. Якубовська [20].

Нині найбільше досліджень присвячено вивченню супервізії в андрагогії, зокрема післядипломній педагогічній освіті. Цікавими із цієї точки зору є наукові пошуки Ю. Запорожцевої щодо виокремлення стратегії супервізії (наставництва) як підтримки професійного розвитку сучасного педагога [4]; С. Івашньої про супервізію в діяльності освітнього тренера [6].

Імплементация Концепції «Нова українська школа» в заклади загальної середньої освіти та проблеми з якістю її впровадження викликали появу публікацій щодо супервізії як технології післядипломної освіти педагогічних працівників у контексті Концепції «Нова українська школа» (Н. Білик, Н. Любченко [10]). Чинна Концепція розвитку педагогічної освіти ставить важливим завданням підготовку педагогічних працівників за новими перспективними професіями, зокрема «андрагога», «тьютора», «модератора», «фасилітатора», «менеджера електронного навчання», «асистента вчителя» тощо [9]. З означеної точки зору актуальним вважаємо дослідження Л. Ніколаєва щодо порівняльного аналізу супервізії як технології розвитку професіоналізму психологів, тренерів, коучів [12].

Мета статті – здійснити теоретико-методологічний аналіз супервізії як інструмента професійної підтримки й допомоги педагогічним працівникам у сфері загальної середньої освіти та компетентності супервізорів.

Виклад основного матеріалу.

У контексті реформування української системи освіти, зокрема загальної середньої, зростають вимоги до післядипломної освіти педагогічних працівників (ПП) та модернізації методик і технологій підвищення кваліфікації педагогів засобами формальної освіти, розширення й поглиблення професійних знань, умінь, навичок, формування компетентностей у системі неформальної та інформальної освіти.

Тож об'єктом нашого аналізу стане супервізія як нова технологія (методика, вид діяльності, ключовий процес тощо) наставництва в післядипломній педагогічній освіті та компетентність супервізора як агента змін Нової української школи.

Зупинимось детальніше на тлумаченні дефініції терміна «супервізія». Так, Постанова КМУ «Деякі питання надання субвенції з державного бюджету місцевим бюджетам на забезпечення якісної, сучасної та доступної загальної середньої освіти «Нова українська школа» подає таке визначення: «*Супервізія* щодо моніторингу, наставництва та експертного оцінювання професійних компетентностей учасників сертифікації – *професійна підтримка та спостереження супервізорів* за роботою тренерів-педагогів, вчителів, асистентів вчителів закладів загальної середньої освіти з інклюзивним та інтегрованим навчанням, директорів закладів загальної середньої освіти, заступників директорів з навчально-виховної роботи (навчальної, виховної роботи) у початковій школі (або структурному підрозділі іншого закладу освіти, що забезпечує початкову освіту), фахівців інклюзивно-ресурсних центрів щодо засвоєння ними певних компетенцій, наставництво, виправлення помилок, що виникли у роботі» [2]. Тобто, у цьому контексті сферою застосування супервізії є загальна і додаткова освіта (допомога вчителям, асистентам вчителів закладів загальної середньої освіти з інклюзивним та інтегрованим навчанням) і система підвищення кваліфікації і перепідготовки кадрів (коли йдеться про тренерів-педагогів).

Метою супервізії є здійснення психолого-педагогічного та методичного супроводу педагогічних працівників, спрямованого на підвищення їхньої ефективності в освітньому процесі, розв'язування власних фахових труднощів, формування професійно-педагогічної компетентності, здійснення професійного та особистісного розвитку та надання допомоги іншим. За умов повноцінного вивчення та використання супервізії в освіті підвищиться її якість і результативність, оскільки вчасна й доцільна підтримка педагога в оновлення його знань, підвищенні компетентності в тих сферах, де визначено їхню часткову наявність, завдяки своєчасному реагуванню та якісним змінам забезпечить неперервність освіти, відповідність викликам швидкозмінюваних умов життя та вимогам до нього як учасника освітнього процесу.

У нормативних документах [2] визначені *функції супервізії*: освітня, виховна, розвивальна, консультативна, управлінська, коригуюча, спрямовані на грамотний і необхідний вплив на суб'єктів супервізії щодо формування

їхньої здатності й готовності до здійснення освітнього процесу. Проект Порядке надання професійної підтримки та допомоги педагогічним працівникам (здійснення супервізії) у сфері загальної середньої освіти додає ще такі: аналітичну, наставницьку, підтримувальну, фасилітативну [15].

Основними принципами супервізії визначено: добровільності, гуманізму та людиноцентризму, прозорості, конфіденційності, об'єктивності, партнерської взаємодії, індивідуального підходу, відповідальності, прогностичності, розвивального характеру, рефлексивності, надійності і валідності вимірювань результатів супервізії [3].

Провідні завдання супервізії ототожнено зі сприянням дотриманню професійного стандарту ПП; професійним консультуванням (допомогою) ПП після отримання результатів аналізу їхньої фахової діяльності; професійною допомогою в запобіганні (попередженні) та подоланні виробничих труднощів; здійсненям аналізу та об'єктивного оцінювання відповідно до результатів розв'язання проблемних фахових ситуацій; допомогою у *встановленні* індивідуальних спеціальних потреб ПП та мотивацією до фахового розвитку [15].

Головними *формами проведення супервізії* визначено *індивідуальну* (ознайомлення супервізора з результатами самооцінювання ПП та здійсненим вибором пріоритетів для майбутнього фахового розвитку, здійснення спостереження за діяльністю отримувача послуги супервізії, проведення наставницької бесіди, підтримання та супровід процесу створення плану власного професійного розвитку) та *групову* (робота супервізора з групою педагогічних працівників (5–12 осіб) для виокремлення, обговорення та засвоєння кращих педагогічних практик, виявлення проблем, труднощів у фаховій діяльності, віднайдення способів їхнього вирішення, виокремлення можливостей для подальшого розвитку) [3].

Цикл супервізії передбачає використання трьох етапів: підготовчого (пов'язаний зі здійсненням супервізантом самооцінювання фахової діяльності та визначенням проблем/труднощів; формуванням плану й графіку проведення циклу супервізії; укладанням договору супервізії, вибором видів і форм; забезпеченням умов для належного проведення супервізії/-ї); основного (ототоженого з реалізацією плану проведення супервізії відповідно до узгодженого графіка; коригуванням планів проведення циклу супервізії та графіків (за потреби).проведенням супервізійної/-их сесії/-ї); заключного (пов'язаного з узагальненням, верифікацією результатів: анкетуванням супервізанта для отримання зворотного зв'язку, подальшим плануванням роботи; складанням супервізором документації на основі отриманих результатів циклу супервізії; звітом про проведення супервізії, актом здачі-приймання наданих послуг супервізії) [15].

Супервізор, відповідно до вищезначеної Постанови КМУ «Деякі питання надання субвенції з державного бюджету місцевим бюджетам на забезпечення якісної, сучасної та доступної загальної середньої освіти «Нова українська школа», ототожнений із тренером, тренером-педагогом, працівником закладу післядипломної педагогічної освіти, працівником методичної служби,

експертом, залученим до проведення сертифікації педагогічних працівників, директором закладу загальної середньої освіти, заступником директора з навчально-виховної (навчальної, виховної) роботи, діяльність яких пов'язана із наданням професійної допомоги завдяки проведенню індивідуальних і групових консультацій щодо організації та змісту освітнього процесу, моніторингу якості навчання, проведення майстер-класів для набуття фахових компетенцій та засвоєння нових професійних ролей і функцій в умовах нової української школи [2].

Здійснений структурно-логічний аналіз і систематизація уможливили створення таблиці 1 з характеристикою особливостей професійної підготовки, концептуалізацією системних якостей, знань, умінь, здатностей, сформованості, готовності, відповідальності і відповідності в синергізмі становлення і розвитку.

Таблиця 1

Професіограма супервізора в післядипломній педагогічній освіті

Дефініція поняття «супервізор»	фахівець у сфері загальної середньої освіти (надавач послуг супервізії) зі здійснення комплексу заходів, пов'язаних із наданням фахового підтримання педагогічних працівників та допомоги в професійній адаптації
системні якості	ерудованість, науковий інтелект, креативність, системне і позитивне мислення, безоціночна позиція, стійкість до стресів, відповідальність, цілеспрямованість, мобільність, адаптивність, рефлексивність, емоційний інтелект, гуманізм, гнучкість, наполегливість, полікультурність, толерантність, емпативність, розвиненість мови, бажання бути зразком для інших педагогів
знання	педагогіки, навчального предмета/дисципліни, психології, андрагогіки; методики
уміння	формування ефективних комунікативних стратегій викладання та консультування; планування наукового пізнання, формування умінь, навичок, компетенцій, компетентностей, професіоналізму, майстерності
здатність	проектування освітнього, освітньо-наукового процесу; вибудовування довірливих професійних узаємин; впевненості та переконування інших у процесі педагогічної діяльності
сформованість	компетентності щодо здійснення процесу адаптації молодих людей до специфіки діяльності в педагогічній професії, професійного консультування для активізації процесів самонавчання та саморозвитку вчителя-початківця шляхом надання безперервної зворотного зв'язку в процесі спільного аналізу ситуацій і проблем
готовність	до створення спільно з отримувачем послуг супервізії (супервізантом) перспективи для здобуття та/або вдосконалення професійних компетентностей і фахового розвитку педагогічного працівника, неперервного навчання, життєвих і робочих ситуацій із метою продукування подальших знань, набуття умінь, навичок, формування компетентностей
Відповідальність	за фахове підтримання і допомоги у вдосконаленні професійної діяльності та професійному розвитку, підвищення організаційної культури, зокрема етики ділового спілкування, традицій і норм поведінки в закладі освіти
відповідність	фахового консультування під час формування індивідуальної програми розвитку педагогічних працівників та теоретичної і практичної підтримки під час провадження професійно-педагогічної діяльності

Джерело: створено автором.

Аналіз законодавчо-нормативної документації щодо видів компетентності супервізорів закладів освіти подано нами в таблиці 2 «Види компетентностей супервізора».

Таблиця 2

Види компетентностей супервізора

Види компетентностей	
Загальні	Фахові (предметно-орієнтовані)
<ul style="list-style-type: none"> – застосування знань у практичній діяльності, ефективного спілкування за використання навичок активного слухання; – стратегічне, креативне мислення; – репрезентування інформації в стислій усній чи письмовій формі; – адаптування та ефективна діяльність у новій ситуації; – сприймання нового, ініціювання нововведень; – виявлення ініціативи й рішучості; – виявлення та вирішення проблем; – приймання обґрунтованих рішень; – розроблення проєктів та здійснення управління ними; – робота в команді, мотивування людей та рух до спільної мети; – сприймання думок інших людей, їхнього права на власну позицію; – виявлення активної громадянської позиції, відповідальна діяльність; – конструктивне висловлювання своїх думок; – автономна праця; – критичне оцінювання власних знань і вмінь; – відкритість і сприйнятливість до нового; – застосування сучасних інформаційно-комунікативних та цифрових технологій, обґрунтування власної позиції. 	<ul style="list-style-type: none"> – наявність знань про основні засади функціонування НУШ, її нормативно-правове забезпечення; – розуміння супервізії в ролі інструмента підтримання та професійного розвитку педагогів, тренерів, педагогів-тренерів, керівників закладів загальної середньої освіти; – застосування знань із супервізії для психолого-педагогічного та методичного супроводу професійного й особистісного розвитку педагогів, тренерів, педагогів-тренерів, керівників закладів загальної середньої освіти; – дотримання основних принципів проведення супервізії (добровільності, гуманізму і людиноцентризму, відкритості, конфіденційності, об'єктивності, партнерської взаємодії, індивідуального підходу, відповідальності, прогностичності); – застосування форм і методів здійснення супервізії відповідно до вимог НУШ (наставництва (тьюторства), консультування, психологічного підтримання, сприяння, навчання (коучингу), моделювання, координації, коригування, запобігання, прогнозування, фасилітації (модерації); спостереження, надання зворотного зв'язку, розроблення власної програми професійного розвитку; володіння методикою науково-методичного супроводу професійного розвитку педагогічних працівників); – забезпечення демократичного підходу до здійснення супервізії та забезпечення індивідуальної траєкторії професійного розвитку педагогічних працівників.

Джерело: створено за [3]

Розгляд досліджень науковців та власних щодо вимог до супервізорів уможливив виокремлення низки видів *особистісно-професійних компетентностей*, властивих представникам цієї педагогічної професії:

- переконання у своїх силах;
- активізація особистісного і професійного потенціалу фахівців;
- розуміння особистості ПП та повага до його роботи й розвитку;
- саморефлексія і саморозкриття ПП;
- розумне поєднання підтримки та критики;
- уміння визначати індивідуальні особливості (здібності, здатності, інтереси, захоплення, ставлення до навчання, міжособистісні взаємини, креативність, критичне мислення);
- диференційований підхід до працівників закладів освіти з урахуванням віку, досвіду роботи, педагогічного стажу;
- уміння визначати соціальний статус у суспільстві суб'єкта супервізії (сформованість особистості, незалежний економічний, юридичний, соціальний і психологічний стан, життєвий досвід, наявність серйозних проблем, для вирішення яких треба вчитися, орієнтація на негайне використання отриманих у процесі навчання знань та умінь);
- довіра, безпека, відвертість, відповідальність, потреба запиту до супервізора щодо допомоги у вирішенні проблем;
- знання психологічних основ андрагогіки, ставлення до власної професійно-педагогічної діяльності як до соціально значущої;
- володіти прийомами супервізії, навичками саморегуляції і самоконтролю, властивість проявляти оптимальну професійну поведінку, мати імідж, задавати вектор емоційності і супроводжувати взаємодію суб'єктів освітнього і управлінського процесів позитивними емоціями;
- знання методики впровадження особливих форм роботи: тренінгів, консультування, майстер-класів, бесід, демонстрацій особистого чи суспільного досвіду, ігор, інструктажів тощо;
- систематична діяльність відповідно до розробленої програми супервізії (складання списку проблем (задач);
- верифікування наслідків реалізації програми супервізії щодо формування та розвитку фахових компетентностей.

Репрезентований перелік особистісно-професійних компетентностей супервізора виокремлює низку основних, як-от: самоосвітню, критичного мислення, психолого-фасилітативну, методичну, андрагогічну, експертну тощо.

У результаті здійсненого аналізу психолого-педагогічної літератури та основі власних досліджень *професійну науково-методичну компетентність супервізора* ототожнюємо з інтегральною характеристикою педагогічної діяльності високої якості, значним рівнем професіоналізму і фахової компетентності, достатнім досвідом у певній галузі і продуктивною соціально-

педагогічною участю в передаванні ключових компетенцій і цінностей, наданням професійної підтримки та допомоги педагогічним працівникам. Інтегративні властивості такого процесу полягають у безперервному й систематичному вдосконаленні їхніх компетентностей: професійних, загальнокультурних і спеціальних (психолого-педагогічних, методичних і коуч-компетенцій, фасилітативних) для свідомого і відповідального управління як своїми змінами в професійному вдосконаленні, так і вирішення психолого-педагогічних і організаційно-методичних завдань навчання, застосування знань із супервізії для психолого-педагогічного та методичного супроводу професійного й особистісного розвитку ПП, забезпечуючи тим самим ефективність і спадкоємність у контексті закладів освіти та наукових і педагогічних шкіл.

Актуалізується *супервізорство*, ототожене з професійною взаємодією компетентного фахівця (супервізора) та ПП на засадах добровільності її планування, організації, провадження та завершення, що повинно закінчитися її верифікацією. Під терміном «верифікація» в контексті врахування наслідків проведеної супервізії розуміють процес, пов'язаний зі встановленням відповідності між запланованими і досягнутими результатами циклу супервізії, підтвердженими актами здачі-приймання наданих послуг [15].

Наказом МОНУ «Деякі питання організації та проведення супервізії» [3] визначено результати проведення супервізії, які нами представлено в таблиці 3.

Таблиця 3

Результати проведення супервізії

<i>для педагогічного працівника</i>	<i>для супервізора</i>
застосування у власній фаховій діяльності ґрунтовних знань основного змісту, структури, напрямів, специфіки діяльності педагогічного працівника закладу загальної середньої освіти, зокрема і з інклюзивним навчанням з організації та впровадження освітнього процесу згідно з вимогами НУШ та Державного стандарту початкової школи;	застосування знань і навичок роботи супервізора (спостереження, проведення наставницької бесіди, аналіз, планування);
використання сучасних підходів до фахової розвитку (рефлексії, самооцінювання, аналізу, планування);	покращення власного розуміння педагогічної практики відповідно до вимог НУШ та Державного стандарту початкової школи;
мотивація до вдосконалення професійної діяльності, самоосвіти;	мотивація до вдосконалення власної фахової діяльності, самоосвіти;
зменшення рівня стресу, зміцнення позитивної самооцінки та фахової самоідентифікації.	позитивна самооцінка та професійна самоідентифікація.

Джерело: створено за [3]

Актуальності в контексті означеного дослідження набуває ефективне навчання супервізорів. На думку дослідниці І. Астремської, навчальні програми для супервізорів повинні бути зреалізовані за використання антидискримінаційного, або непригнічуючого підходу; навичок, чи лабораторних занять; аудіо- та відеозаписів реальних сесій; обміну між рівними; контексту команди та зворотного зв'язку супервізованого; концепцій, теорій, моделей, досліджень – літератури для інформування практиків; консультування під час курсу щодо поточних супервізорських дилем [1, с.328–329].

С. Івашнова, аналізуючи особливості структури супервізії в діяльності освітніх тренерів та форм її реалізації, акцентує увагу на ролі тренерів у підготовці супервізорів. «Оскільки діяльність здійснює конкретний фахівець в межах своєї компетенції, то супервізія в діяльності освітнього тренера розглядається як вид спільної професійної діяльності тренера та супервізора, спрямований на забезпечення належної якості розроблення та реалізації програм тренінгів, спрямованих на розвиток професійної компетентності педагогічних працівників, наставництва, запобігання професійним ризикам та професійної підтримки тренера на робочому місці» [6, с. 99].

Погоджуємося з думкою Л.Ніколаєва про значущість супервізії в роботі психологів, тренерів та коучів, особливо в контексті підтримання та професійного зростання означених фахівців Її спрямування – надання методичної допомоги, професійне консультування з дотриманням фахових стандартів та етики. Окрім того, вона пов'язана зі збереженням ментального здоров'я фахівців, підвищенням мотивації та профілактикою емоційного вигорання [12, с. 46].

Висновки. Здійснений аналіз уможливив висновок про значущість супервізії в підвищенні кваліфікації та перепідготовці педагогічних працівників як неодмінної умови якісного проведення реформування загальної середньої освіти в Україні, удосконаленні навчально-пізнавальної діяльності та професійному розвитку означених фахівців.

Література:

1. Астремська І. В. Прикладні методики та основи супервізії в соціальній роботі : навч. посіб. Мико-лаїв : Вид-во ЧНУ ім. Петра Могили, 2017. 396 с.
2. Деякі питання надання субвенції з державного бюджету місцевим бюджетам на забезпечення якісної, сучасної та доступної загальної середньої освіти «Нова українська школа». Постанова КМУ від 4 квітня 2018 р. № 237. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/237-2018-%D0%BF/print>.
3. Деякі питання організації та проведення супервізії. Наказ МОНУ № 1313 від 18 жовтня 2019 р. URL: <https://imzo.gov.ua/2019/10/21/nakaz-mon-vid-18-10-2019-1313-deiaki-rytannia-orhanizatsii-ta-provedennia-supervizii/>
4. Запорожцева Ю. С. Стратегія супервізії (наставництва) як підтримка професійного розвитку сучасного педагога. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах*. 2020. № 69, т. 1. С. 70–73.

5. Іванюк І. В. Супервізія та інтервізія у роботі педагога. *Психологія та психосоціальні інтервенції*. 2018. Т. 1. С. 36-40.
6. Івашнюва С. В. Супервізія в діяльності освітнього тренера. *Наукові записки Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя. Психолого-педагогічні науки*. 2018. № 3. С. 96–106.
7. Карагодіна О.Г, Байдарова О.О. Запровадження супервізії у соціальній роботі: бар'єри та ресурси. *Проблеми соціальної роботи: філософія, психологія, соціологія*. 2014. № 1 (4). С. 29-36.
8. Концепція реалізації державної політики у сфері реформування загальної середньої освіти «Нова українська школа» на період до 2029 року. Київ, 2016. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/988-2016-%D1%80>.
9. Концепція розвитку педагогічної освіти від 16 липня 2018 р. № 776. URL: <https://mon.gov.ua/ua/npa/pro-zatverdzhennya-konceptsiyi-rozvitku-pedagogichnoyi-osviti>.
10. Любченко Н. В., Білик Н. І. Супервізія як технологія післядипломної освіти педагогічних працівників у контексті Концепції «Нова українська школа». *Імідж сучасного педагога*. 2021. № (5(200)). С. 5–13.
11. Мушкевич М. І. Супервізія : навч. посіб. Луцьк : Вежа-Друк, 2022. 188 с.
12. Ніколаєв Л. Супервізія як технологія розвитку професіоналізму психологів, тренерів, коучів: порівняльний аналіз. *Проблеми гуманітарних наук. Психологія*. 2023. № 52. С. 42–47.
13. Нова українська школа. Концептуальні засади реформування середньої школи URL: <https://www.kmu.gov.ua/storage/app/media/reforms/ukrainska-shkola-compressed.pdf>
14. Олексін Ю. П., Якубовська С. С. Педагогічна супервізія як елемент індивідуалізації дуального навчання. *Молодий вчений*. 2018. № 4.1 (56.1). С. 102–104.
15. Порядок надання професійної підтримки та допомоги педагогічним працівникам (здійснення супервізії) у сфері загальної середньої освіти. Проект. URL: <https://mon.gov.ua/ua/news/mon-proponuye-dlya-gromadskogo-obgovorennya-proyekt-poryadku-nadannya-profesijnoyi-pidtrimki-ta-dopomogi-pedagogichnim-pracivnikam-zdijsnennya-superviziyi-u-sferi-zagalnoyi-serednoyi-osviti>
16. Толочко С. В. Теоретичні й методичні засади формування науково-методичної компетентності викладачів у системі післядипломної педагогічної освіти : дис...д-ра пед. наук : 13.00.04 / Національний педагогічний університет ім. М. П. Драгоманова. Київ, 2019. 574 с.
17. Толочко С. В. Концепція та методика формування науково-методичної компетентності викладачів у системі післядипломної педагогічної освіти : монографія. Київ : Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2019. 376 с.
18. Толочко С. В. Сучасні моделі педагогічної професії в системі післядипломної освіти для сталого розвитку : навч.-метод. посіб. Київ; Ніжин, Видавець ПП Лисенко М.М. 2019. 312 с.
19. Хараджи М. В., Іващенко А. І. Супервізія як метод професійного зростання психолога. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Психологія*. 2022. № (1). С. 23–26.
20. Якубовська С.С. Особливості супервізорської діяльності викладача вищого технічного навчального закладу. *Наукові записки РДГУ*. 2017. Вип. 16 (59). С. 87–90.

References:

1. Astremska I. V. (2017). *Prykladni metodyky ta osnovy supervizii' v social'nij roboti [Applied methods and basics of supervision in social work] : navchal'nyj posibnyk*. Mykolai'v : Vyd-vo ChNU im. Petra Mogyly, 2017. 396 s. [in Ukrainian].

2. Деякі питання надання субвенції з державного бюджету місцевим бюджетам на забезпечення якісної, сучасної та доступної загальної середньої освіти «Нова українська школа» [Some issues of providing subventions from the state budget to local budgets to ensure high-quality, modern and affordable general secondary education "New Ukrainian School"]. Постанова КМУ від 4 квітня 2018 р. № 237. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/237-2018-%D0%BF/print> [in Ukrainian].
3. Деякі питання орhanізації та проведення supervізії [Some organizations and supervision issues]. Nakaz MONU № 1313 від 18 жовтня 2019 р. Retrieved from <https://nus.org.ua/wp-content/uploads/2019/10/NMO-1313.pdf> [in Ukrainian].
4. Zaporozhtseva, Yu. S. (2020). Stratehiia supervізії (nastavnytstva) yak pidtrymka profesiinoho rozvytku suchasnoho pedahoha [Supervision strategy (mentoring) as supporting professional development of a modern teacher]. Pedahohika formuvannya tvorchoi osobystosti u vyshchii i zahalnoosvitnii shkolakh [Pedagogy of forming a creative personality in higher and secondary schools], 69, 1, 70–73 [in Ukrainian].
5. Ivaniuk, I. V. (2018). Superviziia ta interviziia u roboti pedahoha [Supervision and intervision in the work of educational professionals]. Psykholohiia ta psykhosotsialni interventsii, 1, 36–40. [in Ukrainian].
6. Ivashnova, S. V. (2018). Superviziia v diialnosti osvitnoho trenera [Supervision in an educational coach activity]. Psykholoho-pedahohichni nauky [Psychological and pedagogical sciences], 3, 96–107 [in Ukrainian].
7. Karahodina, O. H, & Baidarova, O. O. (2014). Zaprovdzhennia supervізії u sotsialnii roboti: bariery ta resursy [Introduction of supervision in social work: barriers and resources]. Problemy sotsi-alnoi roboty: filosofii, psykholohiia, sotsiolohiia, 1 (4), 29–36. [in Ukrainian].
8. Kontsepsiia realizatsii derzhavnoi polityky u sferi reformuvannya zahalnoi serednoi osvity «Nova ukrainska shkola» na period do 2029 roku [The concept of implementation of state policy in the field of general secondary education reform "New Ukrainian School" for the period until 2029]. Kyiv, 2016. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/988-2016-%D1%80> [in Ukrainian].
9. Kontsepsiia rozvytku pedahohichnoi osvity vid 16 lypnia 2018 r. [The concept of the development of pedagogical education dated July 16, 2018] № 776. URL: <https://mon.gov.ua/ua/npa/pro-zatverdzhennya-koncepciyi-rozvitku-pedahogichnoyi-osviti> [in Ukrainian].
10. Liubchenko, N. V., & Bilyk, N. I. (2021). Superviziia yak tekhnolohiia pislidyplomnoi osvity pedahohichnykh pratsivnykiv u konteksti Kontseptsii «Nova ukrainska shkola» [Supervision as a technology of postgraduate education of teachers in the context of «New Ukrainian School» concept]. Imidzh suchasnoho pedahoha, (5(200), 5–13.
11. Mushkevych, M. I. (2022). Superviziia [Supervision] : navch. posib. Lutsk : Vezha-Druk [in Ukrainian].
12. Nikolaiev, L. (2023). Superviziia yak tekhnolohiia rozvytku profesionalizmu psykholohiv, treneriv, kouchiv: porivnialnyi analiz [Comparative analysis of supervision as a professional development technology for psychologists, trainers, coaches]. Problemy humanitarnykh nauk. Psykholohiia, 52, 42–47 [in Ukrainian].
13. Nova ukrainska shkola. Kontseptualni zasady reformuvannya serednoi shkoly New Ukrainian school. Conceptual principles of secondary school reform]. URL: <https://www.kmu.gov.ua/storage/app/media/reforms/ukrainska-shkola-compressed.pdf> [in Ukrainian].
14. Oleksin, Yu. P., & Yakubovska, S. S. (2018). Pedahohichna superviziia yak element indyvidualizatsii dualnoho navchannia [Pedagogical supervision as an element of individualization of dual learning]. Molodyi vchenyi, 4.1 (56.1), 102-104 [in Ukrainian].
15. Poriadok nadання profesiinoy pidtrymky ta dopomohy pedahohichnym pratsivnykam (zdiisnennia supervізії)u sferi zahalnoi serednoi osvity [Procedure for providing professional support and assistance to teaching staff (supervision) in the field of general secondary education]. Proiekt. URL: <https://mon.gov.ua/ua/news/mon-proponuye-dlya-gromadskogo-obgovorennya-proyekt-poryadku-nadannya-profesijnoyi-pidtrimki-ta-dopomogi-pedahogichnim-pracivnikam-zdijsnennya-superviziyi-u-sferi-zagalnoyi-serednoyi-osviti> [in Ukrainian].

16. Tolochko, S. V. (2019). Teoretychni y metodychni zasady formuvannia naukovo-metodychnoi kompetentnosti vykladachiv u systemi pislidyplomnoi pedahohichnoi osvity [Theoretical and methodical bases of formation of teachers' scientific and methodical competence in the system of postgraduate pedagogical education] Candidate's thesis. Kyiv: Natsionalnyi pedahohichniy universytet im. M. P. Drahomanova [in Ukrainian].

17. Tolochko, S. V. (2019). Kontseptsiia ta metodyka formuvannia naukovo-metodychnoi kompetentnosti vykladachiv u systemi pislidyplomnoi pedahohichnoi osvity [The concept and methods of formation of scientific and methodological competence of teachers in the system of postgraduate pedagogical education]. Kyiv: Vyd-vo NPU imeni M. P. Drahomanova [in Ukrainian].

18. Tolochko, S. V. (2019). Suchasni modeli pedahohichnoi profesii v systemi pislidyplomnoi osvity dlia staloho rozvytku [Modern models of the pedagogical profession in the system of postgraduate education for sustainable development] Navchalno-naukovyi instytut neperervnoi osvity NPU imeni M. P. Drahomanova. Kyiv; Nizhyn [in Ukrainian].

19. Kharadzhy, M. V., & Ivashchenko, A. I. (2022). Superviziia yak metod profesiinoho zrostannia psykhologa [Supervision as a method of psychologist professional development]. Naukovyi visnyk Uzhhorodskoho natsionalnoho universytetu. Seriia: Psykholohiia, (1), 23–26 [in Ukrainian].

20. Iakubovska, S.S. (2017). Osoblyvosti supervizorskoï diialnosti vykladacha vyshchoho tekhnichnoho navchalnoho zakladu [Features supervisors activities of the teachers of higher technical educational institutions]. Naukovi zapysky RDHU, 16 (59), 87–90 [in Ukrainian].